

С.БУЯНЗАЯА

Хууль сахиулахын их
сургуулийн Шүүхийн
шийдвэр гүйцэтгэлийн
Шүүхийн шийдвэр
гүйцэтгэлийн процессын
эрх зүйн тэнхимийн

багш, ахлах дэслэгч

ТӨЛБӨР ТӨЛӨГЧИЙГ ЭРЭН СУРВАЛЖЛАХ АЖИЛЛАГААНЫ ЭРХ ЗҮЙН ЗОХИЦУУЛАЛТ, ХЭРЭГЖИЛТ

Иргэний хэргийн талаар гарсан шүүхийн шийдвэрийг гүйцэтгэх ажиллагаанд оролцогч талууд бол нэг талаас төлбөр төлөгч, нөгөө талаас төлбөр авагч хоёр байдаг. Төлбөр авагч гэдэг нь хуульд заасан эрх, эрх чөлөө, хуулиар хамгаалагдсан ашиг сонирхол нь зөрчигдсөн гэж үзэж түүнийг сэргээх, хамгаалахаар гүйцэтгэх баримт бичигт заасан иргэн, хуулийн этгээдийг хэлнэ. Харин төлбөр төлөгч гэдэг нь төлбөр авагчийн эрх, эрх чөлөө, хуулиар хамгаалагдсан ашиг сонирхлыг зөрчсөн буюу үүргээ биелүүлээгүй гэж гүйцэтгэх баримт бичигт заасан иргэн хуулийн этгээдийг хэлдэг.

Төлбөр авагчийн шаардлагыг хангахын тулд шийдвэр гүйцэтгэгч нь шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх тухай хуульд заасан дараах ажиллагаануудыг явуулдаг. Үүнд:

1. Төлбөр төлөгчид эд хөрөнгө байгаа эсэх талаар хуульд заасан журмаар мэдээлэл олж авах, төлбөр төлөгчийн мөнгөн хадгаламж болон харилцах данснаас хасалт хийх, эд хөрөнгө болон биед үзлэг, нэгжлэг хийх, эд хөрөнгийг битүүмжлэх, албадан барьцаалах, хураах, худалдан борлуулах

2. Төлбөр төлөгчөөс эд хөрөнгийн тухай мэдүүлэг авах, өртэй этгээдийн бүртгэлд бүртгэх

3. Төлбөр төлөгчийн цалин, хөдөлмөрийн хөлс, түүнтэй адилтгах бусад орлогоос суутгал хийлгүүлэх

4. Төлбөр төлөгчийн бусад байгаа өмч хөрөнгөөс хуульд заасан журмын дагуу төлбөр гаргуулах

5. Шийдвэрт нэр заасан тодорхой эд хөрөнгийг төлбөр төлөгчөөс гаргуулж төлбөр авагчид шилжүүлэх, эсхүл тодорхой үйл ажиллагаа гүйцэтгүүлэх

6. Хуульд заасан бусад үйл ажиллагаа зэрэг болно.

Шүүхийн шийдвэр бүрэн бодитой биелэгдэх болоод төлбөр авагчийн шаардлагыг хангах гол үзүүлэлт бол төлбөр төлөгчийн төлбөрийн чадвар юм. Шийдвэр гүйцэтгэгч нь өөрийн үйл ажиллагааны хүрээнд шаардлагатай ажиллагаануудыг хийсэн боловч төлбөр авагчийн шаардлага хангагдахгүй байх тохиолдол нь олон байдаг. Үүний нэг бол төлбөр төлөгч нь олдохгүй байх явдал юм. Ийм тохиолдолд Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх тухай хуульд заасны дагуу төлбөр төлөгч болон түүний эд хөрөнгийг эрэн сурвалжлах чиглэлээр дараах ажиллагааг явуулдаг. Үүнд:

1. Төлбөр төлөгчийн хаяг тодорхойгүй тохиолдолд шийдвэр гүйцэтгэгч нь иргэний бүртгэл мэдээллийн, татварын, зохих нутгийн захиргааны болон холбогдох бусад байгууллагаас лавлагаа авах, тухайн хүний төрөл, садангийн хүнийг дуудан ирүүлж тайлбар гаргуулах замаар хаягийг тодруулах

2. Дээр дурдсан бүхий л ажиллагаануудыг явуулсан боловч олдохгүй байгаа төлбөр төлөгч иргэн, төлбөр төлөгч хуулийн этгээдийг буюу төлбөр төлөгчийн эд хөрөнгийг төлбөр авагч эрэн сурвалжилж болно гэжээ.

Гэхдээ “эрэн сурвалжилж болно” гэдгийг дурдсан бүх ажиллагаанууд хийгдсэн боловч олдохгүй байгаа төлбөр төлөгч болон түүний эд хөрөнгийн байгаа газрыг илрүүлэхийн тулд төлбөр авагч өөрийн санаачлагаар, хувийн журмаар сураглаж, хайхыг хэлнэ гэж Улсын Дээд Шүүхээс тайлбарласан байдаг. Ингэж эрэн сурвалжлахдаа төлбөр авагч нь шийдвэр гүйцэтгэх болон цагдаагийн байгууллагын

бүрэн эрхэд хамаарах ажиллагааг явуулж болдоггүй онцлогтой.

Төлбөр төлөгчийг эрэн сурвалжлах, олж тогтооход өөрт байгаа мэдээлэл өгөх, шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагааг явуулахад саад учруулж байгаа, эсхүл шийдвэр гүйцэтгэгчийн амь бие, эрүүл мэндэд заналхийлсэн бол цагдаагийн байгууллага туслалцаа үзүүлж болохыг хуульчилсан байна.

Өнөөдрийн байдлаар төлбөр төлөгчийг эрэн сурвалжлах ажиллагааг дараах хууль тогтоомжуудаар зохицуулж байна.

✚ Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх тухай хууль /А/

✚ Тахарын албаны тухай хууль /Б/

✚ Цагдаагийн албаны тухай хууль /В/

✚ Гүйцэтгэх ажлын тухай хууль /Г/

✚ Эдгээр хуульд нийцүүлэн гаргасан бусад эрх зүйн актууд зэрэг болно.

А. Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх тухай хууль

Төлбөр төлөгчийг эрэн сурвалжлах асуудлыг шийдвэр гүйцэтгэгч өөрөө бие даан явуулдаг байсан бол 2010 оны 8 дугаар сараас эхлэн Нийслэлийн шийдвэр гүйцэтгэх албаны дэргэд “Эрэн сурвалжлах шуурхай хэсэг” байгуулагдан үйл ажиллагаагаа явуулж байна. Хэсгийн ажиллах журамд шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагааны явцад дараах зүйлийг эрэн сурвалжлахтай холбогдсон харилцааг зохицуулна гэжээ. Үүнд:

- Иргэний болон эрүүгийн хэргийн талаар гарсан шүүхийн шийдвэр /тогтоол/ биелүүлэхээс санаатайгаар зайлсхийсэн төлбөр төлөгч, ялтан

- Баривчлах байрнаас оргосон сэжигтэн /цаашид “эрэн сурвалжлах хүн” гэх/

- Төлбөр төлөгчийн нуун дарагдуулсан хөдлөх болон үл хөдлөх эд хөрөнгө /цаашид “эрэн сурвалжлах эд зүйл” гэх/

- Шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагаанд шийдвэр гүйцэтгэгчийг гэнэтийн халдлагаас хамгаалах зэргийг дурджээ.

Төлбөр төлөгчийг эрэн сурвалжлах ажлын хэлбэр нь нийслэл болон орон нутгийн гэсэн 2 хэлбэрээр зохион байгуулагддаг. Эрэн сурвалжлах хэсгийн тодорхой нутаг дэвсгэрт явуулж байгаа ажиллагааг орон нутгийн эрэн сурвалжлах ажиллагаа гэдэг.

Б.Тахарын албаны тухай хууль

2013 оны 7 дугаар сарын 5-ны өдөр батлагдсан “Тахарын албаны тухай” хуулийн 23 дугаар зүйлд “Оргон зайлсан яллагдагч, ялтныг эрэн сурвалжлах тухай” эрх зүйн зохицуулалт тусгагджээ. Энэхүү зохицуулалт нь зөвхөн эрүүгийн журмаар хэрэг хянан шийдвэрлэх болон шүүхийн шийтгэх тогтоол гарсан төлбөртэй ялтан дээр л яригдах заалтууд юм. Энэхүү хууль нь 2014 оны 1 дүгээр сарын 1-ний өдрөөс эхлэн хүчин төгөлдөр дагаж мөрдөгдөх юм. Эрэн сурвалжлах ажиллагаа нь хуульд дараах байдлаар тусгалаа олжээ. Үүнд:

1. Тахарын алба шүүгч, улсын яллагч, гэрч, хохирогчийг хамгаалах зорилгоор оргон зайлсан яллагдагч, ялтныг эрэн сурвалжлах ажиллагааг хариуцан гүйцэтгэнэ.
2. Эрэн сурвалжлах ажиллагаа зохион байгуулах үед нийслэл, аймаг, сум, дүүргийн захиргааны болон нутгийн өөрөө удирдах байгууллага, хотын захирагч, цагдаа, хорих, батлан хамгаалах, хил хамгаалах алба зэрэг байгууллагаас хүн хүч, зэвсэг, автомашин, шатахуун, техник хэрэгсэл, түр байрлах байр шаардан гаргуулах, дайчлан ашиглаж болно.
3. Тахарын албаны алба хаагч нь эрэн сурвалжлах ажиллагааны үед боомт, хилийн зурвас, гааль, төрийн тусгай хамгаалалтын бүсэд нэвтрэн ажиллах эрхтэй.
4. Ялтан оргон зайлсан тохиолдолд тухайн хорих байгууллага Тахарын албанд нэн даруй мэдэгдэж, холбогдох баримт бичиг, мэдээллийг хүргүүлэх үүрэгтэй.

В. Цагдаагийн албаны тухай хууль

Шинэчилэн батлагдсан Цагдаагийн албаны тухай хуульд “Эрх бүхий байгууллага, албан

тушаалтны даалгаснаар сураггүй алга болсон хүн, гээгдэл эд хөрөнгийг эрэн сурвалжлах" үүрэгтэй болохыг хуульчилжээ. Энэхүү заалт нь Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх тухай хуульд заасан Цагдаагийн байгууллагатай хамтран ажиллах заалттай харилцан уялдаатай байгаа явдал юм. Төлбөртэй этгээдийг эрэн сурвалжлах чиглэлээр цагдаагийн байгууллага дараах үйл ажиллагааг явуулдаг. Үүнд:

1. Гэмт хэрэгтэй тэмцэх - Гэмт хэрэг, зөрчил гарсан тухай мэдээллийг хүлээн авмагц гэмт хэрэг, зөрчлийн газрыг хамгаалах, үзлэг хийх, нотлох баримт илрүүлэх, бэхжүүлэх, цуглуулах, гэмт этгээдийг олж тогтоох, эрэн сурвалжлах, баривчлах;
2. Захиргааны хяналт - Эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтны даалгаснаар сураггүй алга болсон хүн, гээгдэл эд хөрөнгийг эрэн сурвалжлах;
3. Үйл ажиллагаандаа тоо бүртгэл хөтлөх - Эрэн сурвалжлагдаж байгаа хүний талаар бүртгэл хөтлөх зэрэг болно.

Г. Гүйцэтгэх ажлын тухай хууль

Гүйцэтгэх ажлын тухай хуульд заасны дагуу эрэн сурвалжлах ажиллагааг явуулахад дараах ойлголтууд хамаарагддаг. Үүнд:

1. "Эрэн сурвалжлах ажил" гэж Тагнуулын байгууллага цагдаа, хорих ял эдлүүлэх байгууллагад Эрүүгийн байцаан шийтгэх хууль болон бусад хууль тогтоомжоор харьяалуулсан эрүүгийн хэргийг илрүүлэх, түүнийг үйлдсэн этгээдийг олж тогтоох чиглэлээр хийх нууц ажиллагааг хэлнэ.

2. Цагдаагийн байгууллага нь ... түүнчлэн сураггүй алга болсон, нас барсанд тооцогдсон хүн, оргосон сэжигтэн, яллагдагч, шүүгдэгч, ялтан болон прокурор, шүүхээс даалгасан бусад хүнийг эрэн сурвалжлах, алдагдсан галт зэвсэг, сум хэрэгсэл, тэсэрч дэлбэрэх, мансууруулах, хордуулах бодис, түүх соёлын дурсгалт болон бусад үнэт зүйлийг эрж олох;

3. Тахарын алба оргосон яллагдагч, ялтныг эрэн сурвалжлах, шүүх, шүүгч, гэрч,

хохирогч болон тэдгээрийн хамаарал бүхий этгээдийн аюулгүй байдлыг хангах, халдлагаас урьдчилан сэргийлэх зэрэг болно. Төлбөр төлөгчийг эрэн сурвалжлах ажиллагааг дараах үндэслэл байгаа тохиолдолд явуулдаг. Үүнд:

➤ Иргэний болон эрүүгийн хэргийн талаар гарсан шүүхийн шийдвэр биелүүлэхээс санаатайгаар зайлсхийсэн төлбөр төлөгч, сэжигтэн, ялтан болон төлбөр төлөгчийн нуун дарагдуулсан хөдлөх болон үл хөдлөх эд хөрөнгийг эрэн сурвалжлуулах тухай албан бичиг

➤ Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх ерөнхий газар болон газар, хэлтэс, түүний эрх бүхий албан хаагчаас ирүүлсэн хүн, эд зүйлийг эрэн сурвалжлуулах тухай албан бичиг

➤ Иргэн, аж ахуйн нэгж байгууллагаас ирүүлсэн гомдол, санал хүсэлт

➤ Албаны дэд даргын өгсөн үүрэг даалгавар, ахлах шийдвэр гүйцэтгэгч, шийдвэр гүйцэтгэгч нараас гаргасан хүсэлт зэргийг үндэслэнэ.

Дараах тохиолдолд эрэн сурвалжлах ажиллагааг зогсоож хариуцсан албан хаагч, хэлтэс, газар, албанд нэн даруй мэдэгдэнэ.

❖ Эрэн сурвалжилж байсан хүн, эд зүйлийг олж тогтоосон

❖ Эрэн сурвалжлагдаж байсан хүн нас барсан нь тогтоогдсон

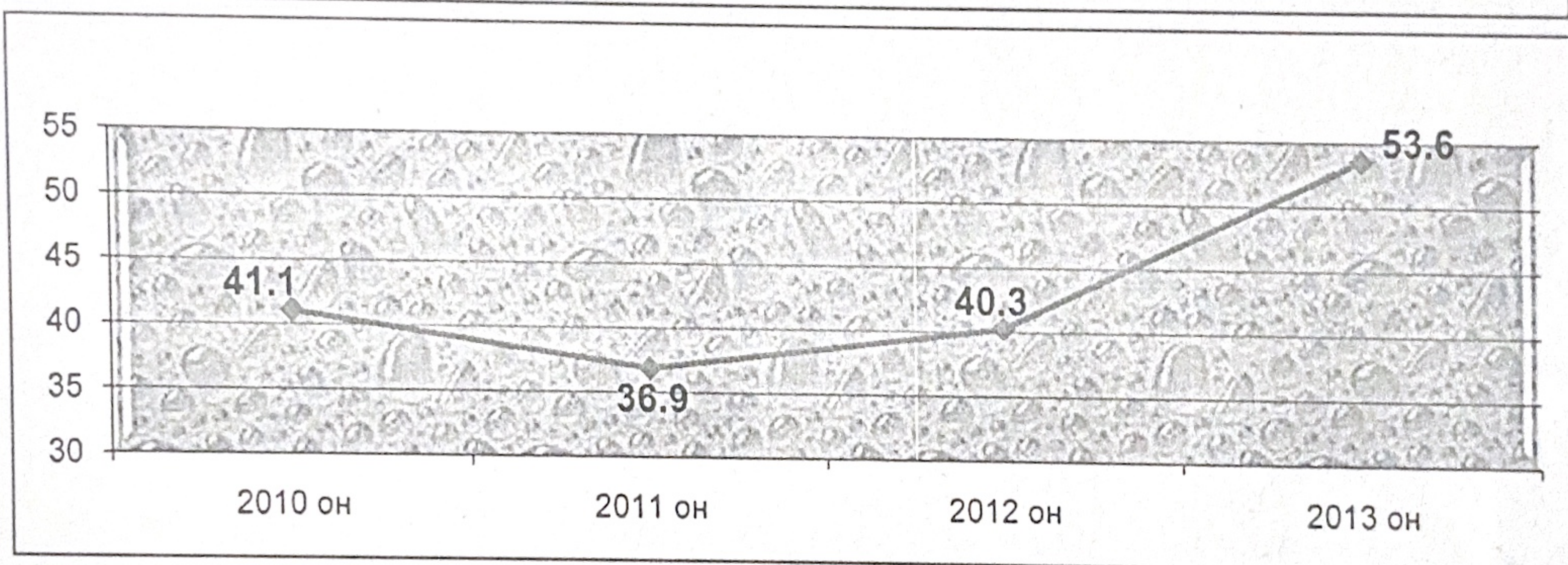
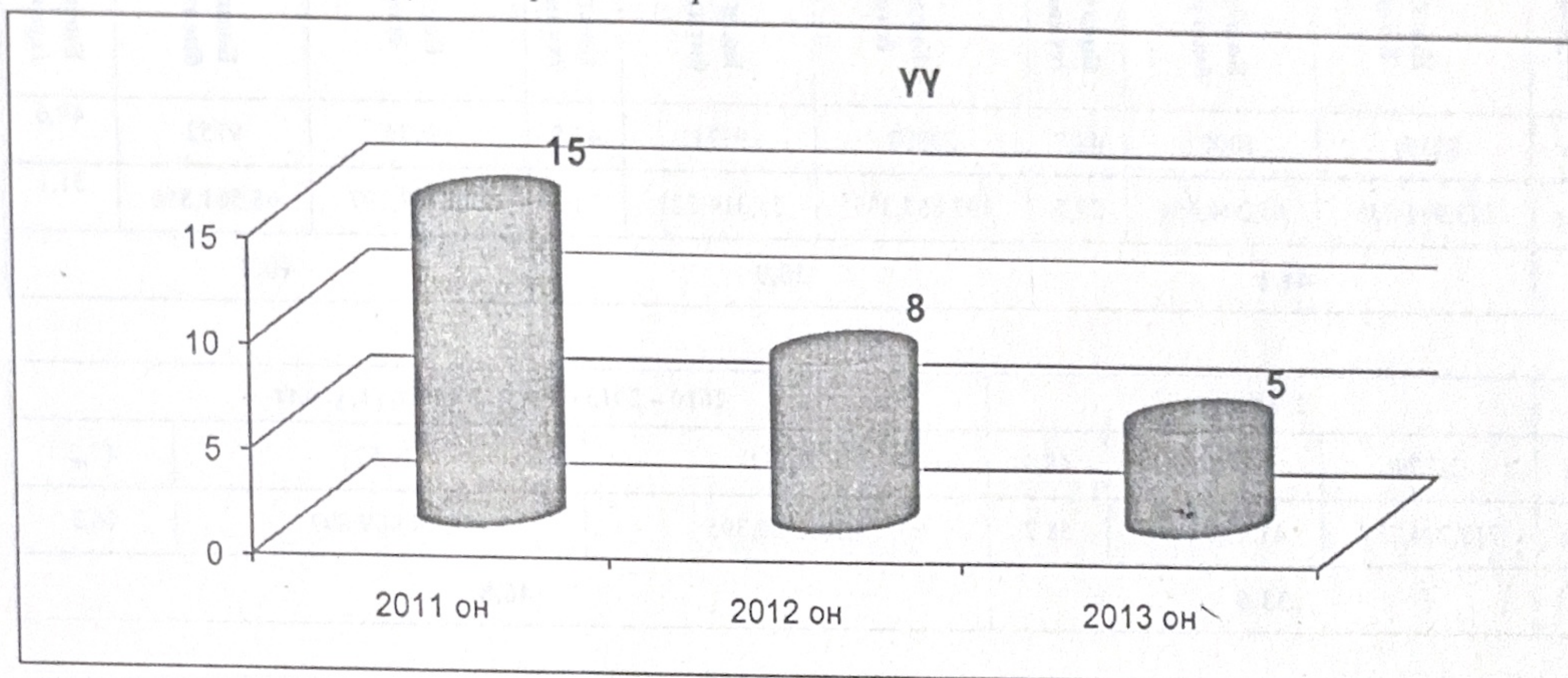
❖ Цаашид эрэн сурвалжлах шаардлагагүй нөхцөл байдал бий болсон зэрэг болно.

Төлбөр төлөгчийг эрэн сурвалжлах ажиллагааны талаарх мэдээ судалгааг хүснэгтээр үзүүлбэл:

Он	Өмнөх оны үлдэгдэл	Шинээр ирсэн	ШГА-нд оролцсон	Хяз тогтоосон	Хүлээлгэн өгсөн	Үлдэгдэл	Биелэлт хувиар
2011	117	237	91	269	159	195	44,9%
2012	160	328	105	247	246	242	50,4%
2013.10	209	313	149	366	293	229	56,1%

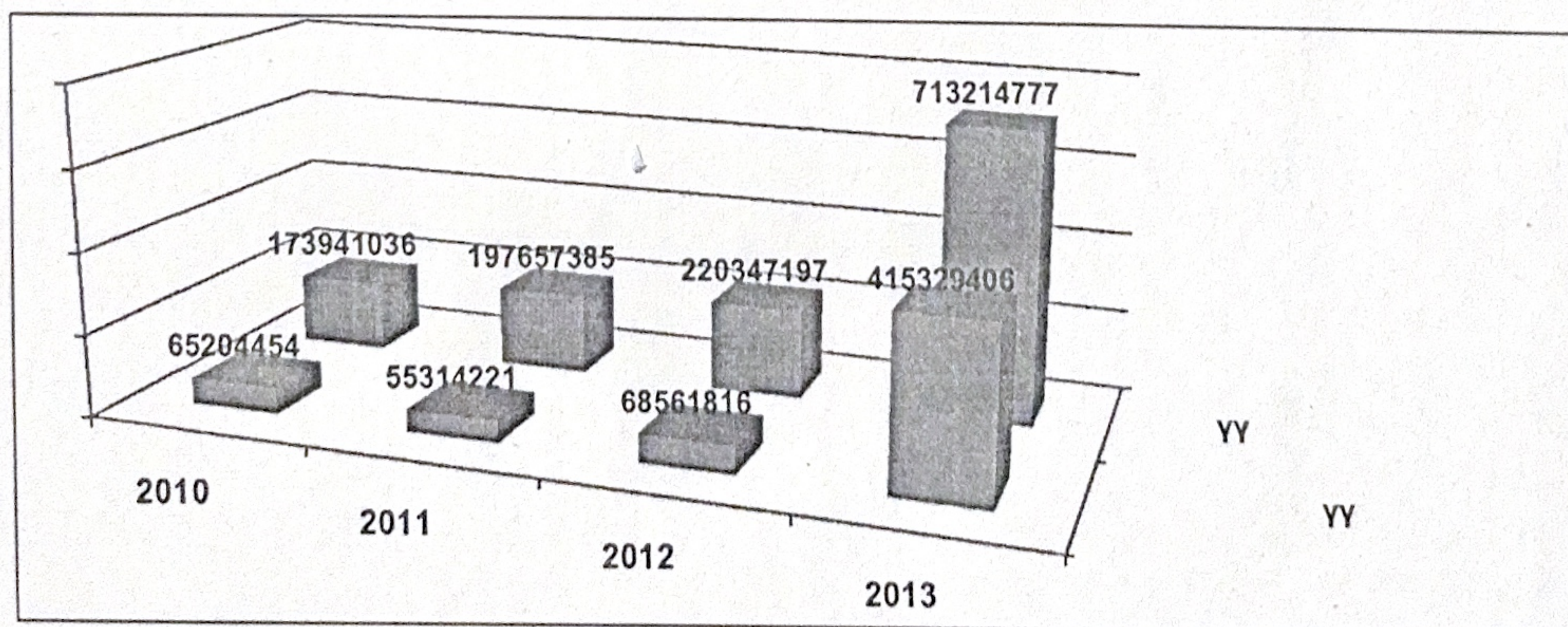
Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх байгууллага олдохгүй байгаа төлбөр төлөгчийг цагдаагийн байгууллагаар эрэн

Эрэн сурвалжлуулах тухай шүүгчийн захирамж гарсан байдлыг авч үзвэл:

сурвалжлуулах ажиллагааг явуулахын тулд шүүгчийн захирамж гаргуулан ажилладаг.

Иргэний хэргийн талаар гарсан шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагааны мөнгөн дүнгийн бодит биелэлт /2010.01.01 – 2013.10.01/

№	2010 он			2011 он			2012 он		
Үзүүлэлт	Биелэх ёстой	Бодитой биелэсэн	Биелэлт /хувиар/	Биелэх ёстой	Бодитой биелэсэн	Биелэлт /хувиар/	Биелэх ёстой	Бодитой биелэсэн	Биелэлт /хувиар/
г/х	22391	10002	44,7	20007	9171	45,8	19674	9752	49,6
м/д	173,941,036	65,204,454	37,5	197,657,385	55,314,221	28,0	220,347,197	68,561,816	31,1
	41,1			36,9			40,3		

№	2013 он			2010 – 2013 онуудын нийт үзүүлэлт		
г/х	21779	10646	48,9	83,851	39,571	47,2
м/д	713,214,777	415,329,406	58,2	1,305,160,395	604,409,897	46,3
	53,6			46,8		